

ВІДГУК

офіційного опонента Вергелеса Костянтина Миколайовича, кандидата філософських наук, доцента на дисертацію Кобетяка Андрія Романовича "Імперативи толерантизації міжконфесійних відносин у сучасній Україні", поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук з спеціальності 09.00.11 – релігієзнавство.

Релігія є першоосновою і автономною системою, яка завжди була тісно пов'язана з міжконфесійними відносинами в контексті етнокультурних традицій. Ці відносини вироблені протягом багатьох століть, інколи вони носили різні характери толерантності по відношенні різних релігійних конфесій, які в свою чергу спиралась на досвід та ідеї сотень поколінь. Більш того, національно-культурна традиція тієї чи іншої релігії з її потужною консервативною інерцією створювала силу внутрішньої стійкості і супротиву зовнішнім впливам, яка відрізняє релігію як систему (релігію в широкому розумінні слова); традиція створювала свого роду захисну оболонку толерантності, яка охороняла структуру від руйнації під впливом зовнішніх сил.

І хоча ще не вироблені остаточно методологічні підходи до такого явища як методологія дослідження проблеми толерантизації міжконфесійних та державно-церковних відносин глобалізації, заперечувати явні проблеми у процесі міжконфесійного діалогу може лише незрячий. Глобалізація міжконфесійного діалогу сьогодні впливає на всі аспекти соціального і культурного життя, змінює усталені уявлення і цінності (не завжди на краще), втягує представників різноманітних культур у постійний міжконфесійний діалог, розмиває кордони між національними економіками, державами і культурними світами, а з іншої сторони, сприяє проведенню

нових кордонів толерантного ставлення представників релігійних деномінацій. Серед норм й ідеалів толерантності, які частіше всього пропонуються в якості альтернативи суспільного буття, є норми й ідеали, які зв'язані з релігіями. Саме вони частіше всього розглядаються як найменш доступні із усіх культурних явищ справжнього двостороннього діалогу, а тому вважається, що саме релігії слід розглядати як можливі глухі кути на шляху до міжкультурного та міжконфесійного діалогу.

Враховуючи зазначене вище, вважаємо, що дисертаційна робота Кобетяка Андрія Романовича, який обрав темою наукового дослідження "Імперативи толерантизації міжконфесійних відносин у сучасній Україні" є без сумніву актуальною, адже мова йде про з'ясування пошуку нових підходів міжконфесійного діалогу на основі імперативів толерантності у сучасній Україні.

В силу активного обговорення даної проблеми, а особливо сьогодні, коли "пишуть всі" (політики, науковці, богослови), як вітчизняні так і зарубіжні науковці (особливо російські), зазначена проблема має очевидну новизну дослідження, а всі попередні дослідження носять фрагментарний характер, а схематично цілісний, філософсько-релігієзнавчий аналіз імперативів толерантизації міжконфесійних відносин у сучасній Україні практично відсутній. Не існує жодної праці, в якій був би здійснений комплексний аналіз означеної теми. В цьому сенсі дисертаційне дослідження Кобетяка А.Р. є однією з перших спроб комплексного філософсько-релігієзнавчого дослідження імперативів толерантизації міжконфесійних відносин у сучасній Україні.

Нові підходи, що розвиваються у дисертації Кобетяка А.Р. полягають у виявленні міжконфесійного діалогу у сучасній Україні, а також конкретному аналізу сутності буття церкви у суспільстві та взаємодії її з державою.

Структура дисертації, яка складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури, зумовлена логікою дослідження, що дало можливість дисертанту дослідити низку важливих

проблем, які стосуються імперативів толерантизації міжконфесійних відносин у сучасній Україні, а саме ступінь вивченості проблеми у працях вітчизняних та зарубіжних релігієзнавців, філософів, істориків, політологів, богословів, на основі яких сформульовано засадничі методологічні принципи. Ґрунтовно здійснено аналіз джерельної бази дослідження.

Хочу звернути увагу на концепцію новизни кандидатської дисертації Кобетяка А.Р. У сконцентрованому вираженні вона ґрунтується на низці нових понятійних елементів, які відображають філософську сутність, релігієзнавчу особливість предмету дослідження, а саме: аналізу імперативів толерантизації міжконфесійних відносин в оптимальній моделі українських державно-конфесійних взаємин, який розкривається у шести положеннях дисертаційного дослідження.

Така концепція новизни і витікаюча з неї низка теоретичних положень, поданих у шести пунктах новизни, дозволили дисертанту на високому методологічно-теоретичному рівні реалізувати мету і завдання дослідження: здійснити комплексний філософсько-релігієзнавчий аналіз національної специфіки імперативів толерантизації міжконфесійного діалогу в сучасній Україні. На підставі аналізу джерел і літератури дисертант прийшов до висновку, що спільною метою держави і релігійних організацій є забезпечення права людини на свободу совісті, консолідація українського суспільства, збереження та примноження його традиційної релігійної культури, формування його ціннісних орієнтацій, розв'язання загальносуспільних проблем, збереження етнокультурного розмаїття. Церква, і держава служать одному і тому ж народові.

У межах цієї роботи розглянуто аспекти міжконфесійних відносин в Україні та процесу їх гармонізації на базі імперативів толерантності. Здійснене дослідження відкриває перспективи нових наукових розвідок, які будуть охоплювати теоретичні та практичні завдання щодо оптимізації міжконфесійних відносин та реалізації у суспільному житті України оптимальної моделі міжконфесійних та державно-церковних відносин.

В дисертації доведено, що існує проблема міжконфесійного діалогу у співвідношенні етнодемографічних чинників толерантизації релігійно-конфесійних процесів у сучасній Україні, що розкривається через базові концепти "толерантності" та "міжконфесійного діалогу" як межових понять в рамках яких розгортаються колізії православного розуміння імперативів толерантизації міжконфесійного діалогу в сучасній Україні.

В ході дослідження дисертант приходить до висновку, що для забезпечення мирного співіснування треба втілити постулат "від згоди до злагоди". Толерантність це те, чого необхідно прагнути. Це має бути не просто ціль – це самоціль кожного. «Інший» повинен сприйматись як об'єктивно дана реальність з яким нам необхідно мирно співіснувати та розбудовувати спільне майбутнє. Тоді віротерпимість зміниться дійсною толерантністю, зникнуть ризики втрати власної культурної ідентичності. Ідея мультикультуралізму стане невід'ємною частиною позитивного та поступального розвитку суспільства.

На підставі філософсько-релігієзнавчого аналізу дисертант приходить до висновку, аналіз існуючих на сьогодні підходів до розуміння проблеми толерантності міжконфесійних стосунків показав, що означена проблема активно досліджується у наукових колах. Причому ця проблематика чи об'єктом дослідження не лише філософсько-релігієзнавчих, а й соціологічних, історичних, політологічних розвідок.

Попри значну увагу до предмету дисертаційного дослідження, більшість праць мають описовий характер, використовують застарілу чи неточну методологію або ж висвітлюють цю проблему досить однобічно, що викликає потребу в комплексному міждисциплінарному підході щодо аналізу предмета дослідження на основі релігієзнавчо-філософських узагальнень результатів пізнавальної діяльності.

Дисертант цілком слушно зауважує і доводить, що релігійні зміни ХХІ ст. характеризуються значними протиріччями та конфліктами як у

соціокультурному, так і у політичному та психологічному контексті. Світові глобалізаційні процеси все частіше ставлять питання про зіткнення інтересів різних етнодемографічних груп. Трансформації старих та зародження нових геополітичних утворень все частіше змушують замислюватись над можливістю міжкультурних та міжнаціональних зіткнень. Вплив на перебіг геополітичних та етнодемографічних процесів релігійно-церковного чинника особливо став помітним у XX ст. Разом з тим, не можна стверджувати про односторонність такого впливу, адже як геополітичний та етнодемографічний фактори впливають на релігію, так і церковний фактор спричиняє значні зміни у етнодемографічних процесах, що відбуваються у світі, зокрема в Україні.

Безперечно, дисертація Кобетяка А.Р. є самостійною, оригінальною, науковою працею. Положення і висновки наукової новизни одержані автором самостійно в процесі критичного, науково об'єктивного аналізу доробків вітчизняних світських авторів і богословів, зарубіжних світських авторів і теологів з дисертаційної проблематики.

Результати дослідження, безумовно мають важливе теоретичне і практичне значення. Хочу наголосити лише на одному аспекті: результати дослідження сприяють подоланню ідеологічної заангажованості під час витлумачення цього релігійного феномену та його особливостей, що дає можливість для подальшого всебічного філософсько-релігієзнавчого осмислення.

Результати дисертації достатньою мірою апробовані. Статті автора з досліджуваної тематики можна прочитати у філософських і релігієзнавчих виданнях та виголошені доповіді достатньо високого рівня на наукових конференціях.

Зміст автореферату чітко і кваліфіковано узагальнює текст дисертації, на теоретико-методологічному рівні відтворює її актуальність, мету і завдання, новизну, теоретичну і практичну значимість дослідження.

Як кожна актуальна праця, дисертація Кобетяка А.Р. дає поштовхи для дискусії. Вони є і в офіційного опонента.

Погоджуючись з основними висновками дослідження Андрія Романовича, все ж виникають деякі питання.

1) РПЦ, особливо тепер, коли її очолює Кіріл, а в УПЦ митрополит Онуфрій, і обоє прагнуть, при всьому своєму російському патріотизмі, поводити себе як наддержавна церква. Як церква не лише не ворожа, але й рідна і українському, і білоруському, і латвійському й іншим державам. Мова йде про так званий "Рускій мір" та насадження його українському народові. Оскільки тлумачачи поняття "Руского міра" вони намагаються виділити дві яскраві позиції, "наддержавної" позиції РПЦ. З однієї сторони, вона оголошує вищу цінність "російської цивілізації", російської духовної культури, з іншої – визнання національних прав українців, білорусів тощо, оголошує їх частиною російської цивілізації, закликає бути вірними російській культурній традиції. Особливо конфліктно ці твердження звучать стосовно вибору політичного устрою суспільства в Україні.

2). Так на сторінці 74 дисертант пише: "Особливо гостро постало питання міжконфесійного миру в період Майдану. Українська революція нової доби поставила численні запитання, на які сьогодні ні вчені та політичні діячі, ні релігійні лідери не мають одностайної відповіді. Абсолютно по-різному трактуються ці події на Сході та Заході країни. Різну участь у проведенні та підтримці Майдану приймали віруючі та ієрархи найбільших українських церков. Констатувати можемо лише те, що події 2014 року серйозною мірою загострили питання налагодження міжконфесійної толерантності в Україні ". З цією думкою можна сперечатись і навести такі факти як наприклад, у ніч з 31 листопада на 1 грудня коли відбулось побиття студентів на майдані український народ чітко побачив яка із церков відкрила двері свого храму для притулку та захисту дітей, чи наприклад ті події які відбувались пізніше, знов постає питання де було

розташоване повноцінне медичне містечко для постраждалих майданівців, і вся Україна чула офіційну відповідь відмову з іншої сторони.

3). На сторінці 93 зауважується наступне: "Вагомим кроком на шляху до налагодження міжконфесійних взаємин стало підписання Меморандуму у Рівному (листопад 2014 р.) представниками п'яти конфесій. Уперше за історію незалежної України ієрархи різних релігійних організацій офіційно погодилися створити робочу групу, яка напрацювала механізм об'єднання конфесій", одним із них був митрополит Анатолій керуючий Сарненською єпархією УПЦ, керуючий Рівненською єпархією УПЦ Варфоломій, тоді постає запитання чому ці митрополити були покарані за дане дійство, та чому зі сторони митрополита Онуфрія не було подібного кроку та вказівки для усіх областей?

4). Сторінка 111, дисертант пише: "При цьому, значну роль тут відіграла мова літургії, яка істотно впливала на розвиток культурних орієнтирів та традицій, а не юрисдикція конфесій (в тому числі закордонним релігійним центрам). Звідси випливає, що перехід із православ'я чи греко-католицизму до РКЦ означав розрив із українською (тобто руською) культурно-мовною традицією", ми не маємо права ототожнювати українську мову з "руською" оскільки існує українська, російська, німецька і інші мови і ми не ототожнюємо наприклад грузинську мову з білоруською, тому недоречно ототожнювати українську мову з "руською".

Тим не менш, виявлені нами недоречності, зокрема суто богословські, не можуть заперечити того, що дисертація Кобетяка А.Р. є актуальним і самостійним, логічно завершеним дослідженням, в якому отримані науково обґрунтовані результати, що можна вважати істотним вкладом у розвиток українського релігієзнавства.

В цілому дисертація Кобетяка А.Р. за своїм науковим рівнем, актуальністю, новизною отриманих результатів, постановкою і вирішенням досліджуваних проблем відповідає вимогам, які ставить ВАК України до

кандидатських дисертацій. Відтак, Кобетяк Андрій Романович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство.

Кандидат філософських наук, доцент
кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного
Університету ім. М.І. Пирогова

К.М. Вергелес

Підпис Вергелеса К.М.
завіряю
В.П. Пирогова відділу кадрів
Вінницького національного
медичного університету
ім. М. І. Пирогова
П.П. Харнова
"21" 07 2015